

№ 10
БЛАГОДІЙНЕ ВИДАВНИЦТВО
„УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА“
ПД РЕДАКЦІЮ ПРОФ. І. ОГІЄНКА.

№ 41.

ПРОФ. І. ОГІЄНКО.

ЯК ТРЕБА ВИМОВЛЯТИ
БУКВУ Ъ
В ЦЕРКОВНО-СЛОВ'ЯНСЬКИХ
ТЕКСТАХ.

ІСТОРІЯ БУКВИ Ъ НА УКРАЇНІ.

1 9 2 1.

4(c)У(09)

Л141.61-021

БЛАГОДІЙНЕ ВИДАВНИЦТВО
„УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА“
ПІД РЕДАКЦІЄЮ ПРОФ. І. ОГІЄНКА
ВИПУСКАЄ ТАКІ КНИЖКИ:

1. Прохання до Патріярха Царгородського благословити Автокефальну Українську Церкву. 1921 р. 14 ст. Ціна 10 м. п.
2. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська мова як мова богослужбова. Права живої мови бути мовою церкви. 1921 р. 32 ст. 40 м.п.
3. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська вимова церковно-слов'янського богослужбового тексту. Правила і зразки вимови. 1921 р. 20 ст. Ціна 25 м. п.
4. Закони Української Народної Республіки про Українську Автокефальну Церкву.
5. Проф. І. ОГІЄНКО. Український православний молитовник. 1921 р. 64 ст. 30 м. п.
6. Проф. І. ОГІЄНКО. Як Москва взяла під свою владу вільну Церкву Українську. 1921 р. 20 ст. Ціна 25 м.
7. Проф. І. ОГІЄНКО. Як Москва знищила волю друку Київо-Печерської Лаври. 1921 р. 16 ст. 25 м. п.
8. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська Автокефальна Церква, її завдання і організація.
9. Проф. І. ОГІЄНКО. Церковне життя в Європі за останні роки.
10. Літургія св. Іоанна Золотоустого, переклав з грецької на українську мову Проф. І. ОГІЄНКО.
11. Проф. І. ОГІЄНКО. Світовий рух за утворення жivoї народної національної церкви. 1921 р. 52 ст. 40 м. п.
12. Проф. І. ОГІЄНКО. Церковні братства і їх історія.
13. Проф. І. ОГІЄНКО. Українські церковні братства, їх організація і завдання.
14. Проф. І. ОГІЄНКО. Церковний рух на Вкраїні.
15. Проф. В. БІДНОВ. Церковна справа на Вкраїні. 1921 р. 48 ст. Ціна 40 м. п.

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА

АН УРОР

№ 61.595

Львівська державна
наукова бібліотека

4402

№

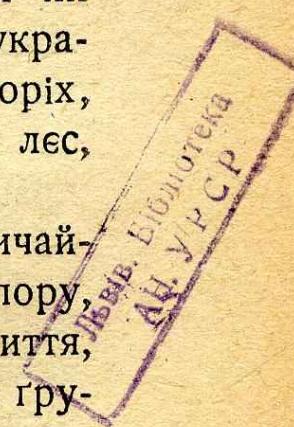
ЯК ТРЕБА ВИМОВЛЯТИ БУКВУ Ъ В ЦЕРКОВНО- СЛОВ'ЯНСЬКИХ ТЕКСТАХ.

ІСТОРІЯ БУКВИ Ъ НА УКРАЇНІ.

В дуже давню давнину в слов'янській мові був особливий двозвук, близький до двозвука IE; пізніше, в IX віці по Різдві Христовім цей двозвук почали зазначати на письмі буквою Ъ. Двозвук цей, що спочатку був одинаковий у всього слов'янського племені, пізніше, з розселенням слов'ян, почав мінятися, і в кожного окремого слов'янського народу мав свою окрему долю.

Найважнішою прикметою української вимови давніх церковних пам'яток в порівнанні з вимовою московською є вимова давньої букви Ъ: українці завше вимовляють її як I, а москалі як Е; слова: вътеръ, стѣна, лѣсъ, орѣхъ, сѣно українець вимовляє тільки як вітер, стіна, ліс, оріх, сіно, тоді як москаль вимовляє їх: ветер, стена, лес, орех, сено.

Українська вимова букви Ъ як I надзвичайно давня: ще в доісторичну праслов'янську пору, цеб-то ще в пору спільногомовного слов'янського життя, ще до поділу слов'ян на теперішні групи, та група слов'ян, що з неї пізніше повстали українці, уже тоді, десь на слов'янськім родовищі, почала вже вимовляти Ъ як I. А що це було так, про це свідчить найдавніша писана пам'ятка української літератури, — так званий Збірник царя Святослава, написаний в Київі в 1073 році діяконом

Іоаном. І скільки не пильнував Іоан копіювати з болгарського оригіналу, проте, як українець з походження, на кожному кроці робив помилки в бік української вимови; що до букви Ъ, то він часто передавав її через И, а це являється для нас красномовним свідченням, як в Київі в 1073 році вимовляли Ъ. Ось де-кільки прикладів з цього Збірника Святославового: Аште ихъ въпрашає кто, нИми суть, лист 150; нИмая та клятва 142; въ разумИниe 264; исцИли неплодныя 162; ты же и мыслию въ върИ окушайся 17 об.; надеждя вИдома нѣсть надеждя 6; вижъ въ мИру вино пиюшихъ моужъ 237 б і багато др.

З наведених прикладів бачимо, що вже в XI віці в Київі букву Ъ вимовляли як I; така вимова, раз вона існує вже ясно в XI віці, повстала, звичайно, значно раніше XI-го віку, десь в праслов'янську пору.

Коли звернемось до інших українських пам'яток, то побачимо, що всі вони, з XI-го віку починаючи (раніших пам'яток не маємо), часто замість Ъ мають И; в українських грамотах XIV—XV віку це И замість Ъ не рідка річ, а в XVI віці—звичайна; так, в Опису Київських замків 1552 року знаходимо: витру, куль желизних, желизо, желиза, мирка, надъ мистомъ, чоловикъ, зимують и литують, у версти отъ замъку, по ми-

сту, два пяди, нимець, мирають, сирка, на полі,
синь і т. ін.¹⁾

А ось приклади з так званої Волинської Євангелії, перекладеної на українську мову в 1571 р. десь певне в Володимири-Волинському: Єв. од Матвія: узрівши зач. 10, виділі 11 (увідъл 111), прелюбодійство 13, прелюбодійного 13, ліцемирнік, ліцемірники 16, на праве на ліве 113, видівшіє 113, одинє 113; Марк: неповідай нікомоу 34, отповѣділі 35, въ роди сем прелюбодійнъм 37, оубіліти 38, видилі 38, оувідил 39, оцепініваєт 40, двъ оци 42, пріліпітся 43, по лівой сторонѣ 47, доброї надії 48, проздриль 48, одіянія 48 (одъяніє 67), вмѣсти 68; Лука: моцнійшій 57, надівал 57, оузрил 60, хотіли 62, діліті гл. 12, вълосы излічены 63, одіваєт 66, где злодіи 67, послідній 69 (послѣднім 72), надієтесь 70, віньнійшимі били 70, подобно зерняті 72 в лоуці 72, от сівера 72; Іоан: оутішителя 48, оутішител 52, (оутішител 48), о грѣсі 63, доколі 56, освіті их по правди 56 і багато інш.; ще: прозвѣщем Варрава Mr. 66, постѣгло Л. 57, грабежов або лупѣжства Л. 60. Євангелія ця безумовно читалася в церкві²⁾ і вищенаведені приклади красномовно свідчать нам, що в церкві в 1571 р. ъ вимовляли за I.

¹⁾ Див. „Архивъ Юго-Западной Россіи“ ч. VII т. I.

²⁾ Про неї див. Н. Трипольскій, Волынское рукописное Евангелие XVI вѣка.

В давніх пам'ятках часто знаходимо і таке явище, що писар українець пише І, а потім виправляє його на Ъ; приклади цього трапляються уже в Збірнику Святославовім 1073 року.

Із за того, що в українській мові вимова слов'янських Ъ і И стала (спочатку) майже однаковою ще в доісторичну пору, зза цього ці дві букви в писаних українських пам'ятках, з XI віку починаючи, постійно плутають: замість Ъ пишуть И, і навпаки, — замість И часто пишуть Ъ; це ясний свідок того, що на українському ґрунті Ъ стала буквою (а не особливим якимсь звуком), по вимові сливе однаковою з звуком букви И.

В давніх українських пам'ятках дуже часто знаходимо напис Ъ замість И; такі випадки починаються з Збірника Святослава 1073 р., напр. іавліенїє л. 9 б. 11 б, і проходять через всі віки. Особливо часто Ъ замість И знаходимо в написах чужих слів; так, в Словах Григорія Богослова, українській пам'ятці XI-го віку, знаходимо: бъаше бо искоусынъ въ вѣтыахъ 33 б, къто вѣтыствомъ таковъ 43. В Іпатськім Літопису (спisок кінця XIV віку): патръархъ 487, Ираклъй 489, Дмитръя і багато інш. Особливо часто здибуємо Ъ замість И в чужих словах в ХVII віці, — як доказ, що Ъ вимовлялося за И; так, в Слов'янсько-українськім Словнику Памви Беринди, надрукованому в Київі,

в друкарні Печерської Лаври в 1627 році, читаємо: олѣй ст. 62 спѣжарня 67, матерѧ 21, жолнѣръ 25, релѧ 39, вѣршъ 47, талѣръ 51, шпѣгъ 59, канцлѣръ 98, мѣнута 115 і] багато інших. Славний український проповідник XVII віку Іоанникій Галятовський в своїм Мессії Праведнім 1669 р. (надрукований в Київо-Печерській Лаврі) завше пише: анѣмушъ, фѣгура, оффера, Баронѣй, бѣблѣя, лѣтера, релѣквѧ і т. п.; він же, наводячи цитати з латинської мови, замість I пише Ѣ: ингенѣумъ і т. п.

Ось ще приклади з рукопису кінця XVI-го століття (див. „Записки Наук Тов. ім. Шевченка“ том 67, стаття професора В. Перетця): линостію, з дитинства, возвистим, разумію, в огні, терпити, завѣсти, свѣтѣлника, ливѣйскаго, в сонмѣщих, звѣтяжиль і т. п.

Приклади з „Поученіе пры погребѣ Софії, княгині Чарторыской“ („Записки Наук. Тов.“ т. 83) 1618 року: седміоракѣмъ каранїемъ, Венѣ-аминовоє, суть осуженѣ, зовсимъ, погынулѣ, угоднѣкови, єгиптянина забѣль, добре чынѣли, зъ мѣлосердя, мовѣть такъ, мѣзернымъ, часъ мѣ-неть, навернѣ нась, линѣво (ліниво), годѣна, змѣ-лованїемъ, съдлаймо, грѣшикомъ і т. п.

Записи на стародрукованих книгах (каталог книг церковного музея у Львові, Іл. Свѣнцицький, Жовква, 1908 р.): амѣнъ (на Єванг. 1611 р.),

Ерем'яшови 1646 р. ст. 142, бѣблиотеки 1657 р. с. 119, съвоѣми XVII в. с. 1, чинѣшъ 1767 р. с. 159, Магдалена Бѣлѣнская 1722 р. с. 76, отца Бѣлѣнскаго 1764 р. с. 135 і т. п.

Путенська Євангелія XIV-го віку: крѣнь сильнихъ (=кринъ сельныхъ).

Молдавська грамота 1421-го року: мисто, имиєт, єсмо привисили.

Давнина назву теперішнього міста Мінськ знає в формі Мѣньскъ, Мѣнескъ (див. в Іпат. Літоп. під роком 1067). Але вимова цього міста Мѣньскъ за часів Литовського князівства як Мінськ залишилася й досі.¹⁾

Року 1653-го переїздив Україну архидіякон Павло Алепський і свої вражіння записав в цілу книжку; він наші річки Дніпро і Дністро називає Ніброс і Ністрос, цеб то передає Щ як І, як він чув ці назви в тодішній вимові.²⁾

Наведу ще прикладів з дуже цікавої пам'ятки живої української мови. Це—Актова книга Полтавського городового уряду XVII-го віку^{3).}

¹⁾ „Русский Филологический Вѣстникъ“ за 1916 р. кн. 4 ст. 266.— „Prace Filologiczne“ т. VI ст. 314.

²⁾ Путешествие Антиохийского Патриарха Макария въ Россію въ половинѣ XVII-го вѣка, описанное его сыномъ архидіакономъ Павломъ Алепскимъ, переводъ съ арабскаго. Москва, 1897 р., кн. IV ст. 1 і 8.

³⁾ Видав її Л. Модзалевський, Чернигів, 1912 р. вип. I.

В цій пам'ятці дуже часто маємо записи посвідчень так, як їх було сказано,—з живої мови, од живого чоловіка.

Місце запису—місто Полтава. Записи приводжу з двох років,—1664 (до ст. 11) і 1665-го (з ст. 11).

Замість букви Ъ дуже часто знаходимо тут напис И, це-б то так, як Ъ і вимовлявся тоді в Полтаві: справди ст. 10, под мистом 10, у вичност 10, неодминная 14, для липшой виры 15, миского 15, билоглова 22, на мисцу 22, билое 22, свидоцтва 22, виры годных 23, зрозумивши 23, запрився 24, звиру 26, михи 27, вичными 30, на нози 35, оповид 36, невисткою 38, ихалем 38, синожат 42, Олексій 26, -Олексий 36.

А то знаходимо Ъ там, де в живій вимові безумовно було I: шлык соболъй 7, сѣмъ копъ 8, дѣжечку 10, Чернѣговъ 11, Степана Мосцѣвого 15, Охрѣмовича 19, Станѣславъского 19, Колъй 19, у млѣнѣ 27.

Часто в одному і тому ж слові знаходимо то Ъ, то И, що показує на те, що Ъ була тільки буквою для означення I: Андрій 36 і Андрѣй 35, Браилом 37, Браила 46 і Браѣлом 36. 46, Матиенко 36 і Матѣй 33, Твердохлиб 23. 24. 25 і Твердохлѣба 28, сѣно 28 і за сином 28.

Множина: взят грошъ 8, овцѣ 30, обива-
телъ 47, зымуючи вувцѣ Петра 47.

Ось цікаві написи чужих слів: Вѣтязенка 29, ставъши поблѣчне 7, поблѣкованем 12, ставши персоналѣтер 10. 32 і персоналітер 21, был на инъквизиции потягненый 29 і виданий был на инъквѣзицию 29, жадных турбаций 10 і без турбацъї.

Всі ці приклади ясно ѹ переконуюче свідчать нам, що в Полтаві в 1664 і 1665 р. букву Ъ читали як I.

На постійне змішування на письмі букв Ъ та И звернув увагу вже Мелетій Смотрицький, який в своїй граматиці 1619 р. наказує не змішувати цих букв (л. 7).

Наведені приклади також показують нам, що на Україні уже в давні віки визнавали потребу зазначати на письмі якось більш відповідно теперішній наш звук I, — уже тоді бачили, що на це не годиться И і почали вживати для цього Ъ; і справді, єсть багато доказів, що на Україні, особливо в XVI, XVII і XVIII віках, вживають Ъ на означення на письмі теперішніх наших звуків I і І. Так, Памва Беринда в своїм Слов'янсько-українським Словнику 1627 року пише: пѣремъ 36, нѣжъ 138, теперѣшнее 134, дѣжка 50, вѣдро 24, одвѣрный 21 і багато інш. I. Котляревський в своїй „Енеїді“ по списку 1799 року писавъ: вѣнъ (він), за сѣлью (за сіллю), кѣнными (кінними), сѣмъ кѣпъ (сім кіп), батѣгъ (батіг), грѣмко (грімко), нѣчъ (ніч), ъй (їй), ъи (її), троянцѣвъ, ввѣй-

шла, убѣрайся, живѣть, вѣйско, пѣвкопи, кѣтъ, пѣшла, свѣй, човнѣвъ, огѣрокъ, покѣйникъ, чо-
бѣть, зѣмують і т. п.

А ось приклади з друкованої „Енеїди“ 1798 р. (по виданню Львівському 1898 року): Ѣй 6, Ѣи 9, нѣчъ 14. 23, шѣсть 31, слѣзьми 31, пиввѣ-
дерка 38, лѣдъ 41, трѣски 41, Охрѣмъ 45, задрѣ-
матъ 46, сѣмъ 56, пѣръ 67, прийшли пидъ самый
перевѣзъ 72, въ вѣкна 77, зледащѣвъ 18, весѣлье
16. 7, отъ супонѣ 6, талѣрку 6, талѣрокъ 13 і т. п.

І тільки Ол. Павловський, в своїй граматиції української мови 1818 року, першим звернув ува-
гу на багатство української мови звуком І і він
перший став писать І замість Ѣ і замість давніх
О і Е: тінь, літо, слід, сіно, стіл, піп, сім.

Як же в старовину в нашій церкві україн-
ській вимовляли букву Ѣ в богослужбових текстах? Перші богослужбові книги прийшли на Вкраїну з Болгарії і, певне, зпочатку було у нас немало й священників болгар; ці болгари, можливо, при-
щеплювали на Вкраїні в новозаснованих церквах чужу нам болгарську вимову Ѣ як Є або Я (в болгарській мові ще й тепер в говорах македон-
ських і західно-болгарських Ѣ вимовляється як Є, а в східно-болгарських говорах як Я, Є, I). Але ця болгарська вимова на Вкраїні не прищепилася і взагалі особливого успіху не мала, хоч і підтриму-
валась вимовою північно-руською; а коли з'яви-

лося на Вкраїні досить свого духовенства, то й зовсім стерлася, бо вона суперечила живій українській вимові.

З самого початку існування української церкви в ній завжди читали Ъ як I; про це красномовно свідчить все те, про що ми вище росказали. Непереривна традиція церковної вимови в Галичині і Буковині ясно свідчать нам про теж саме: там по церквах завжди читали і тепер читають Ъ тільки як I.

Крім цього, єсть ще одне джерело, що пerekонуюче свідчить нам про стару українську вимову Ъ,—це давні наші вірші: кінцеві рими в віршах виразно показують вимову Ъ. Ось приклади рим із драми середини XVII-го віку: „Алексей, Божій чолов'къ“: болѣти—удалити стр. 12, вѣру—міру 15, въ станѣ—пани 17, поговорѣмо—соторимо 19, на подолѣ—николи 21, тѣшу—слышу 23, зѣло—заразило 24, мѣю—сію 41, просѣте—понесите 41, сія—Алексѣя 42. 47, на востоцѣ—въ моци 43, въ сенатѣ—дати 48, болѣла—мила 52, вмалѣ—печали 53, невѣста—чиста 57 і баг. інш. ¹⁾ От ці рими красномовно свідчать, що на Україні Ъ читали як I, що Ъ була тільки буквою на вираз українського звука I.

Вимова Ъ як I існувала не тільки у нас на

¹⁾ Приклади приводжу з Н. Тихонравовъ, Русскія драматическія произведенія, т. I, Слб. 1874 р.

Вкраїні,—цю ж вимову оден час було занесено й на Москву. Річ в тому, що в XVII і XVIII віках дуже багато духовенства українського перебіралося в Московію і заносило туди й свою українську вимову; а в придворних церквах українську вимову було заведено навіть офіційно¹⁾.

Так, напр., московський письменник XVIII-го віку А. Сумароков скаржиться на псування російської вимови і каже: „Малороссіяня то ввели: а по тому, что всѣ школы ими были наполнены; такъ сie провинціяльное произношенie и вкоренилося, яко в си гды, теби и протчія Малороссійскія испорченныя выговоры; а особливо пъвчія многое преобразили... Малороссіянцы вмѣсто Тебѣ Господи—Теби Госгѣды поютъ... Но естьли намъ писать по выговору Малороссійскому, такъ должны мы вмѣсто лѣта говорить лита и протч., изъ чево многое уже и воспріято“²⁾...

Спинюся тут ще на такім факті. Коли з року 1721-го по Россії повелися нові школи, то учителями туди пішли самі українці, і от ці вчителі-українці й рознесли по всіх закутках Росії український правопис М. Смотрицького.

Так, наші учителі - українці по всій Росії по-

¹⁾ Див. Тимковскій, Мое опредѣленie на службу, „Московитянинъ“, 1852 р. ч. 20.

²⁾ О правописанії, Сочиненія, ч. X. Москва, 1782 р., ст. 26—27.

чали навчати, що Ъ треба писати там, де по українському маємо І.

Звичайно, правило це, що було живим і розумним у нас на Вкраїні, було чудним, скажемо, десь в Новгороді чи Смоленску, або в Тобольску. І як це не дивно, правило це було рознесено по цілій Россії і воно кріпко держиться там аж до нашого часу, як наочний доказ, що Ъ у нас читали як І.

Пізніше, в XIX віці, коли вже забули про вчителів-українців, багато раз знималася лайка проти цього дивовища—цього чудного в московській мові правила. Так, р. 1828 про це писав К. Хабаров: „Говорятъ, пишите Ъ во всѣхъ тѣхъ словахъ, въ которыхъ Малороссіяне произносятъ И. Покорно благодаримъ! Слѣдовательно, чтобы писать по-русски, надобно ѿхать въ Малороссію или имѣть у себя ручного Малороссіянина для спровокъ“¹⁾...

Писав про це ѹ московський критик Білинський: „Говорятъ, будто есть правило, что слова, которые въ нынѣшнемъ малороссійскомъ нарѣчіи выговариваются черезъ І, должно намъ писать черезъ Ъ... Странное правило... Да какое же намъ дѣло до того, какъ выговариваются или какъ не выговариваются Малороссіяне одинаковыя съ нами

¹⁾ „Рукопись покойного К. А. Хабарова“. Москва, 1828 р. ст. 41.

слова? И если ужъ такъ, то почему же въ правописаніи мы должны сообразоваться только съ выговоромъ однихъ Малороссіянъ, а не Сербовъ, не Болгаръ, не Поляковъ, не Чеховъ и прочихъ соплемененныхъ намъ народовъ? Почему же намъ необходимо сообразоваться въ нашемъ правописаніи съ выговоромъ только Малороссіянъ”?¹⁾.

Звичайно, Білинський вже не знат, що й самий правопис завели їм ці „Малороссіяне“... Але ці нарікання красномовно свідчать нам, що на Україні по школах (і в церквах) читали Ъ як І.

Взагалі, письменники початку XIX-го віку часто свідчать, що на Вкраїні Ъ завжди вимовляли як І. Так, в „Синѣ Отечества“ 1820 р. якийсь Е. Т-їй пише: на Україні „Ъ въ произношенії всегда выговаривалась какъ И“ (№ 20 ст. 218—219).

В цім відношенні цікаве свідоцтво відомого проф. М. Максимовича (1804—1873). Року 1840 він писав: „въ языке Малороссійскомъ Ъ принадлежить къ числу буквъ, служащихъ для изображенія звука И. Что Малороссіяне букву Ъ выговариваютъ какъ И, въ томъ легко удостовѣриться, — стоитъ послушать сельского дьяка, читающаго церковную книгу: въ книгѣ написано: во вѣки вѣковъ, а онъ читаетъ: во віки віковъ“. Далі Максимович розповідає, як його в

¹⁾ Сочиненія, М. 1880 р., т. X ст. 491—495, рецензія на книгу Кадинскаго: Упрощеніе русскаго правописанія, Спб. 1842.

1810 році вчили читати і монашка називала букви: аз, буки, віді, живіте, зіло¹⁾.

Наведу ще один доказ, як свідок, що на Україні в слов'янськім тексті Ъ читали як І, — це наші народні приказки; напр.: Святий Боже, Святий кріпкий, нема хліба ані дрібки; або: Святий Боже, Святий кріпкий, а ти, дяче, звідки; ще: Святий Боже, Святий кріпкий, я з Бомбовця, а ти звідки? зі Слобідки²⁾. Тут римуються: кріпкий—дрібки — звідки — Слобідки, і рими ці ясно свідчать про вимову Ъ; самі приказки ці, що відомі на широкім просторі України, давнього походження і свідчать про давню вимову букви Ъ.

Нарешті, останній свідок — це сам український народ, — в своїх щоденних молитвах, перейнятих усно від дідів по традиції, народ завше вимовляє Ъ як І; старі дяки й священники ще й сьогодні з традиції теж вимовляють Ъ як І.

Всі наведені докази ясно свідчать нам, що на Україні ще з менту приняття християнства і аж до часу цариці Катерини в церкві Ъ вимовляли тільки як І. І тільки московський уряд за часів Катерини повів боротьбу з українською

¹⁾ Собраніє сочиненій М. Максимовича, т. III. Київ, 1880 р., ст. 318—319.

²⁾ Див. „Етнографичний Збірник“ т. X ст. 86.

церковною вимовою і наказав читати Ъ по - московському, цеб-то як Є¹⁾.

Як же тепер, в наш час маємо вимовляти Ъ в церковно-словянських текстах? Все вище сказане дає ясну й категоричну відповідь на це питання: букву Ъ в церковно - слов'янських текстах треба завжди вимовляти як І.

Для практичного вжитку мушу ще додати до цього, що по правилах давнього церковно-слов'янського правопису Ъ писали завше після Р і Л; такий правопис в богослужбових книжках стрічається часто й тепер, і це веде до того, що ставлять Ъ після Р і Л і там, де його по живій вимові не потрібно; так, написи тръба, тръбованіє връдъ, връдныи, връдити, връмя, добръ повинно читати: треба, требованіє, вред, вредний, врем'я, добре, а не тріба, добре і т. і. Крім цього, під впливом московського правопису й тепер знаходимо в церковних книжках написи здъ, гдъ, идъже, де Ъ бути непотрібно, тому по-українському їх повинно читати (з)де, (г)де, ідеже. Давні пам'ятки, напр. Євангелія XII в., знають переважно напис зде, где; Пандекти Антіоха 1307 року: зде, зъде, везде. Приставка пре— в давніх пам'ятках церковно - слов'янських завше пишеться пръ— напр. пръжде,

¹⁾ Див. про це мою книжку: „Як цариця Катерина обмосковлювала Церкву Українську“, в виданні „Української Автокефальної Церкви № 22 ст. 10—14.

пръклонити, пръломити,—звичайно, вимовляємо це тільки як прежде, преклонити, преклонити.

Така в коротких рисах історія букви Ъ на нашему українському ґрунті. І в церкві, і в школі, читаючи церковно-слов'янські тексти, ми повинні вимовляти Ъ тільки як І; вимова Ъ як Є єсть москалізм, мові українській цілком чужий і неприродній.

Проф. І. ОГІЕНКО

16.VIII. 1921.

В живій церкві живая душа
Нехай Господа хвалить живого
Живим словом своїм повсякчасно,
Нині й завжди, й на вічній віки!

Святе Письмо благословляє мову живу для церковного вжитку. Дивись про це: Послання перше до Коринфян XII, 10, 28; XIV, 2, 4, 6, 8—11, 13—19; взагалі гл. XII, XIII і XIV. Діяння II, 4—11; X, 44—46; XIX, 6. Кол. I, 23. Об'явлення Іоана V, 9—10; VII, 9—10; X, 11; XIV, 6. Єванг. Матвія XXVIII, 19; Марка XVI, 15—17.

Львівська державна
наукова бібліотека

№

4402

24. Ч00

16. Прив.-доц. І. ПЕЛЕНСЬКИЙ. Український церковний стиль.
17. Проф. І. ОГІЄНКО. Сербська церква і її змагання до одновлення (тимчасово див. № 11 ст. 7—18).
18. Проф. І. ОГІЄНКО. Нова чесько- словацька церква і її наука (тимчасово див. № 11 ст. 22—41).
19. Текст поминання влади Української Народної Республіки. 1921 р. 4 ст. Ціна 5 м. п.
20. Проф. І. ОГІЄНКО. Українські шкільні молитви. 1921 р. 4 ст. Ціна 5 марок.
21. В. ГИНЕНКО - САВІЙСЬКИЙ. Сучасне правне становище Української церкви.
22. Проф. І. ОГІЄНКО. Як цариця Катерина обмосковлювала Церкву Українську. 1921 р. 24 ст. Ціна 30 м. п.
23. Проф. І. ОГІЄНКО. Давні переклади Письма св. на українську мову. І. Пересопницька Євангелія 1556 р. 1921 р 24 ст. 40 мп.
25. Проф. І. ОГІЄНКО. Як на Москві перехрещували українців.
26. Проф. І. ОГІЄНКО. Як на Москві палили церковні українські книжки.
27. Зразки українського церковного діловодства.
28. Проф. І. ОГІЄНКО. Братське посланіє церковним діячам Чехії і Сербії про Українську Автокефальну Церкву.
29. Грамоти Царгородського Вселенського Патріярха до Українського Народу.
30. Проф. В. БІДНОВ. Коротка історія Української церкви.
31. Молитва за отчизну про перемогу над ворогом, що за посів Рідну Землю. 1921 р. Ціна 5 марок. Видання 2-е.
32. Церковні часи, з грецької на українську мову переклав Проф. І. ОГІЄНКО.
33. Церковні співи на св. Літургії, на українську мову з грецької переклав Проф. І. ОГІЄНКО.
34. Ранішня і всеношна служба, з грецької на українську мову переклав проф. І. ОГІЄНКО.
35. Чин вечірні, повечір'я і північної служби; з грецької на українську мову переклав проф. І. ОГІЄНКО.
36. Меморандум Чехословацької Церкви до Сербського Архієрейського Собору, з чеського переклав Проф. І. ОГІЄНКО.
37. Прив.-доц. о. П. ТАБИНСЬКИЙ. Автокефалія української церкви.

216.10.

Оч8/1986)

4402 45

38. Прив.-доц. о. П. ТАБИНСЬКИЙ. Українська мова в службі Божій і в Богословії.

39. Синодик славних лицарів, що в боротьбі за волю України життя своє поклали на вівтар отчизни. 1921 р. 4 ст. 5 м. п.

40. Статут Чехословацької Церкви. З чеської мови переклав Проф. І. ОГІЄНКО. 1921 р. 8 ст. Ціна 15 м. п.

41. Проф. І. ОГІЄНКО. Як треба вимовляти букву Ъ в церковно-слов'янських текстах. Історія букви Ъ. 1921 р. 16 ст. 25 м.п.

42. Проф. І. ОГІЄНКО. Головніші правила українського правопису. 1921 р. 16 ст. 25 м. п.

Праця в благодійнім видавництві „Українська Автокефальна Церква“ безплатна. Всі кошти від продажу книжок цілком поступають на збільшення фонду Видавництва.

Адреса для замовлень книжок: Tarnów, hotel „Bristol“ № 6, проф. І. Огієнко.

Книжки продаються по всіх українських книгарнях.

ЦІНА 30 МАРОК.